
REKREASYONEL AÇIDAN ULUKAYA ŞELELESİ VE KANYONU

Yrd.Doç.Dr. Ünal ÖZDEMİR*

Arş.Gör.Serhat ZAMAN*

Yrd.Doç.Dr.Ramazan SEVER*

Özet:

Çalışmamıza konu oluşturan Ulukaya şelalesi ve kanyonu, Ulus kasabasına (Bartın) 18 km uzaklıkta yer alır. İlginç oluşumunun yanısıra, doğal ve beşeri çevre özellikleri ile birlikte, önemli bir turistik çekim alanı oluşturur. Ne var ki, ülkemizdeki pek çok şelale gibi bu potansiyel de yeterince değerlendirilmemiştir. Bir tanıtım yazısı niteliğinde olan bu çalışmada, bu doğa harikası ile ilgili tespit edilen bir takım sorunlara çözüm önerileri getirmek amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ulukaya şelalesi, kanyon, rekreasyon

*Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Erzurum

Abstract

Ulukaya waterfall and Canyon, which is the area of this study, is located 18 km east of Ulus town. Along with its interesting formation, it is an important place of attraction for tourism because of its natural characteristics and human geography. However, like many other waterfall in our country, this potential cannot be utilized properly. This research, aiming to introduce the waterfall, is to focus on various questions related to this natural beauty.

Key Words: *Ulukaya waterfall, canyon, recreation*

REKREASYONEL AÇIDAN ULUKAYA ŞELELESİ VE KANYONU

Ulukaya Waterfall and Canyon Respect to Recreational

Giriş

Şehirleşme olgusuna bağlı olarak, yaşam şartlarının güçleşmesi ve insan üzerinde yapmış olduğu baskılar, insanın boş zamanını eğlenme ve dinlenme faaliyetleri şeklindeki değerlendirme çabalarını daha da arttırmıştır. Şüphesiz bu durum, rekreasyon alanlarının çeşitlenmesini de beraberinde getirmiştir.

Nispeten dokunulmamış ya da bozulmamış doğal alanlara manzaralarını, yabani bitki ve hayvanlarını olduğu kadar, varsa mevcut kültürel özelliklerini de inceleme, görme-öğrenme gibi belirli bir amaçla seyahat etmek (ÖZGÜÇ-1998:153) şeklinde tanımlanan *eko turizm* son zamanlarda giderek artan bir şekilde adından bahsettirmektedir. Bu anlamda çağlayanlar da, birer doğa turizmi elamanı olarak dikkat çekerler.

Önemli doğa harikaları arasında bulunan çağlayanlar; buldukları çevrenin doğal güzelliği, büyük yerleşme merkezlerine yakın olup olmayışları, ulaşım durumu ve konaklama tesisleri, kamp kurma imkanlarının bulunup bulunmayışlarına bağlı olarak, birer turistik çekim merkezi durumuna gelebilirler. Çünkü bunlar, sularla (akarsularla) ilgili birer doğa harikası olup, ilginç jeomorfolojik-hidrografik şekiller olmaları yanında, hem de birer manzara güzelliği harikaları olarak göze çarparlar (DOĞANAY-2001:344).

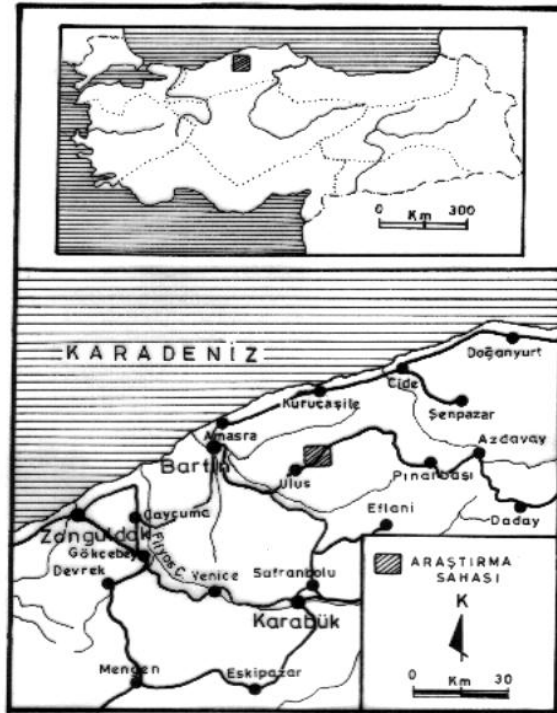
Ülkemiz, potansiyel açıdan bu tür kaynaklara çokça sahip olmakla birlikte, söz konusu bu doğa harikaları, henüz yeterince değerlendirilmemiştir. Bu nedenle bu tür kaynakların etüt edilip tanıtılması, ülke turizmi açısından da önem taşımaktadır.

Ulukaya şelalesi ve kanyonunu ele alan bu çalışma, bir tanıtım yazısı olup, sadece yöre halkı tarafından tanınan bu doğa harikasının turistik potansiyelini vurgulamaktır. (Amaca uygun olarak, ilki mayıs 2002, ikincisi de temmuz 2003 olmak üzere, çalışma sahası iki defa gözlemlenmiştir) Bu

çalışmanın, ülkemizde bir hayli fazla olan çağlayanların tanıtılması bakımından, bir katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

Lokasyon özellikleri:

Ulukaya şalesi ve kanyonu, Batı Karadeniz Bölümü'nde yer alan Bartın iline bağlı, Ulus ilçe merkezine yaklaşık 18 km uzaklıkta bulunan Ulukaya köyü sınırları içerisinde (Harita 1). Söz konusu köy, 50 haneli ve 233 nüfuslu (2000 yılı nüfus sayımına göre) bir kır yerleşmesidir. Köyün eski ismi, Urca'dır. Kaynaklara göre, Urca'nın birkaç anlamı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Oğuz kelimesinin (Orca) bozulmuş hali olabileceğidir. Bunun dışında, büyük-büyükçe-yer-kurak gibi anlamları da vardır (CLAUSEN-1972, DREVNETYURKSKIY BLOVAR-1969, TÜRK DİL KURUMU-1998). Nitekim, Ulus ve çevresinde Türk boyları ve topluluklarının adlarını taşıyan 29 tane köy adının varlığı, Ulukaya köyünün eski adının da, Oğuz isminden gelmiş olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir.

Harita 1. Lokasyon Haritası.

Temel ekonomik faaliyetleri tarım ve hayvancılığın oluşturduğu köyde, el sanatları (kaşık ve baston yapımı) ile de uğraşmaktadır. Bunun yanında köy halkının, şelale ve kanyonun turizme kazandırılması açısından beklentileri de bulunmaktadır.

Şelaleye, hem Ulus (Bartın) hem de Pınarbaşı (Kastamonu) ilçelerinden ulaşılabilir. Birinci güzergâh daha kısa olmakla birlikte, her iki yolun standardı da yeterli düzeyde değildir (Fotoğraf 1).

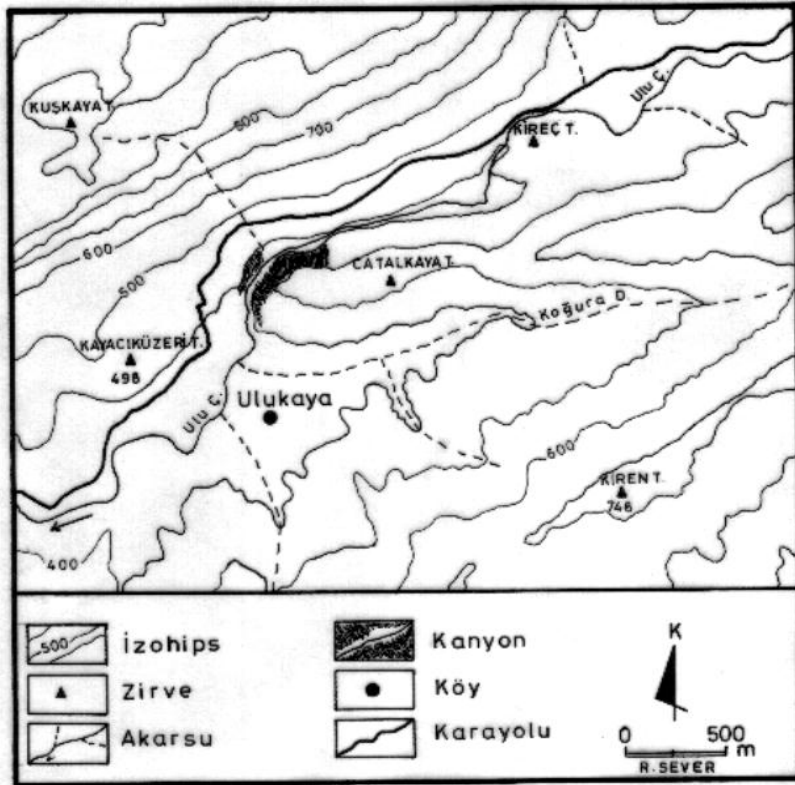

Fotoğraf 1. Ulukaya Şelalesi'nden bir görünüm.

Doğal Çevre Özellikleri:

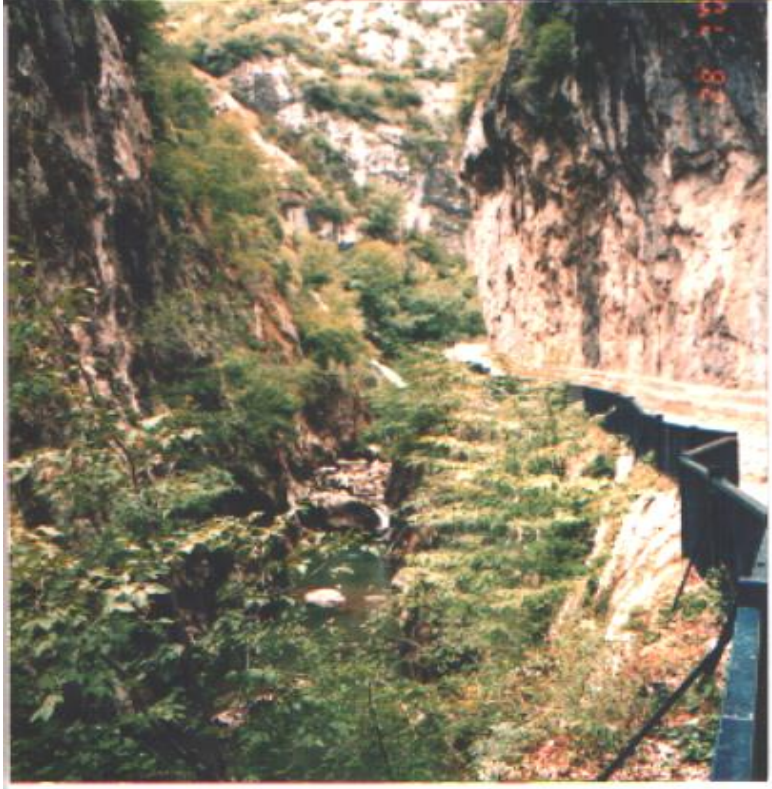
Şelale ve kanyonun yer aldığı Ulus ve yakın çevresi, Batı Karadeniz bölümünde sıklıkla rastlanan Mesozoik kütleler içersindedir. Mesozoik yaşlı formasyonlar, Kretase kalker, kumtaşı, marn ve fliş ile temsil edilir. Yaklaşık 2000-3000 m kalınlıktaki Ulus formasyonunda, Karadeniz sahilindeki Kretase karmaşık kayaçlarının aksine, volkanik tüf arakatıklarına (ardaşıklarına) çok az rastlanır (SANER ve Diğ.-1980:114).

Nispeten saf bu kalker formasyonları, Ulus çayının kollarından biri olan Uluçay tarafından derin bir şekilde yarılmıştır. Yerinde yapılan ölçümlerde, KD-GB doğrultulu kanyonun uzunluğu, Alaattin Yazıcıoğlu geçidi mevkiinden itibaren yaklaşık 500 m, derinliği ise, 65-70 m olarak tespit edilmiştir (Harita 2, Fotoğraf 2).

Harita 2. Topografya Haritası.

Ulukaya şelalesi, oluşum bakımından birçok şelaleden farklıdır. Örneğin, Düdenbaşı şelalesi gibi bir traverten sekisi ya da Tortum (Uzundere) çağlayanı gibi bir heyelan seti üzerinden suları dökülmez. Su düşüşü yüzeyi, bazı şelalelerde olduğu üzere, bir eğim kesikliği yüzeyine denk gelmez. Şelale, Tomara çağlayanının da olduğu gibi (DOĞANAY-2000:4) Ulukaya kanyonunun kuzeybatıya dönük dik yamaçlarından birinin yüzeyinde oluşmuştur. Yamaçtan gür bir şekilde çıkan sular, tipik bir karstik kaynak özelliğindedir. Şelalenin sularının çıktığı bu asıl kaynağın 7-8 m altında küçük bir kaynak daha bulunur.

Fotoğraf 2. Ulukaya Kanyonu.

Yaklaşık 3.5 m x 6.5 m ebatlarındaki küçük bir mağaradan yüzeye çıkan bu kaynak, İzbirak'ın (1990:81) belirttiği *aralı kaynaklara*

benzemektedir. Üstteki kaynağın suları kurak devrelerde kesilerek, akış sadece bu alttaki kaynaktan akmaktadır (Fotoğraf 3). Nitekim 2003 yılı temmuz ayında yapılan arazi gözlemleri sırasında, bu üstteki kaynağın kesildiği tespit edilmiştir. Yerinde yapılan ölçümlere göre, 25 m.lik bir düşüş yüksekliği bulunan Ulukaya şelalesi, 1-1.5 m derinliğinde bir dev kazanına dökülmektedir.

Fotoğraf 3. Yamaç üzerinde oluşan karstik kaynak.

Ulukaya şelalesinin çevresinde gür bitki örtüsü bulunur. Nitekim, 18. yüzyıl başlarında Uluslu İbrahim Hamdi Efendi'nin kaleme aldığı Atlas adlı eserde, *Uluyaylak ve Gökbeli ormanları, değil Osmanlı'ya bütün cihana yeter* şeklinde ifade etmiştir (ULUS-1998:3) Şelale ve çevresindeki başlıca bitki türlerini, şimşir (*Buvis sempervirens*), meşe (*Quercus*), çınar (*Platanus*), gürgen (*Carpinus betulus*) akçaağaç (*Acer cappadocicum*), ceviz

(Juglas regia), kızılıcık (*Cornus outralis*), süpürge çalısı (*Colluna vulgaris*), böğürtlen (*Rubus sp*) ve ısırgan (*Urtica diocia*) oluşturur.

Sahanın Turizm Potansiyeli

Ulukaya şelalesi ve kanyonu ile ilgili daha önce yapılan bir çalışmaya rastlanmamış olup, Bartın İl Turizm Müdürlüğü ve Ulus Kaymakamlığının hazırlanmış olduğu, yöreyi tanıtmaya yönelik bazı kaynaklarda bahsi geçmektedir. Bunlardan *Cumhuriyetimizin 75. Yılında Ulus* adlı eserde, şelale ve kanyona yaklaşık bir sayfalık yer verilmiştir (ULUS-1998:71). Ancak, burada belirtilen bazı rakamsal verilerle (örneğin kanyonun uzunluğu 1.5 km belirtilmiş), tarafımızdan yapılan ölçümler pek örtüşmemektedir.

Ulukaya şelalesinin birçok şelaleden farklı olarak, kanyon vadi içersinde karstik bir kaynaktan yüzeye çıkıp dökülmesi, çekiciliğini arttıran başlıca özelliğidir. Bununla birlikte, çeşitli ve zengin bitki örtüsünün varlığı, bu manzarayı tamamlayan bir başka unsur olarak dikkat çeker.

Ulukaya köyünde birkaç aile tarafından sürdürülen el sanatları uğraşı da (şimşir ağacından kaşık yapımı ve kızılıcık ağacından baston yapımı), buraya gelecek ziyaretçilerin ilgisini çekebilecek niteliktedir (Fotoğraf 4).

Şelaleye erişebilirlik açısından 1963 yılında vadi içersindeki yolun düzenlenmesinin önemli katkıları olmuştur. Ayrıca bu yolun açılması Alışlı, Çubuklu, Çubukbeli gibi yakın yerleşim alanlarına ulaşımı da kolaylaştırmıştır.

Çalışma sahası, Batı Karadeniz kıyı kuşağına yakınlığı nedeniyle, kış mevsimi hariç yılın önemli bir bölümünde (Nisan-Ekim ayları arası) turizm faaliyetleri için elverişli iklim şartlarına sahiptir. Ziyaret devresinin nispeten uzun oluşu, sahanın turizm potansiyelini belirleyen şartlar arasındadır.

Fotoğraf 4. Ulukaya köyünde şimşir ağacından kaşık yapımı, geleneksel el sanatlarının sürdürülmesi açısından önem taşımaktadır.

Günübirlik rekreasyonel bir potansiyele sahip olduğunu düşündüğümüz, şelale ve kanyonun tanıtımı için bir takım yerel çalışmalar da yapılmaktadır. 6-10 Ağustos 2003'te 5.si düzenlenen Ulus şenlikleri çerçevesinde, bir günlük etkinlik Ulukaya şelalesine ayrılmaktadır.

Başlıca Sorunlar ve Çözüm Önerileri:

Daha öncede ifade ettiğimiz gibi, Ulukaya Şelalesinin suları, karstik bir kaynak tarafından beslenmektedir. Bu yüzden, kurak geçen mevsimlerdeki yağış azlığına bağlı olarak, şelalenin suları azalmaktadır. Yine, 200-250 lt/sn debiye sahip olan şelalenin suları Ulus kasabasının içme suyu olarak da kullanılmaktadır. Bu amaçla kaynaktan çekilen fazla sular, vadi içersindeki ekolojik dengeyi de tehdit etmektedir. Bunlara ilaveten, şelaleye döşenmiş olan boru hattı, böyle bir doğa harikası için görüntü kirliliği oluşturmaktadır. Bu nedenle, boru hattının doğal görünümü bozmadan yeniden düzenlenmesi gerekmektedir (Fotoğraf 5). Benzer şekilde, yoldan şelalenin olduğu karşı yamaca geçmeyi sağlayan köprü

kaldırılarak, estetik açıdan göze daha hoş gelecek şekilde tekrar tasarlanmalıdır.

Fotoğraf 5. Ulus ilçesinin içme suyu temini için şelaleye döşenen boru hattı, turizm açısından görüntü kirliliği oluşturmaktadır.

Değerlendirilebilir bir turizm potansiyeline sahip olduğunu düşündüğümüz şelale ve kanyon'un yeterince tanınmaması en önemli sorun olarak dikkati çeker. Bu nedenle bu doğa harikası, yörede burayı bilenler ve bu kişilerin tavsiyesi üzerine gelen ziyaretçiler dışında pek gezilip, görülmemektedir. Temel eksiklik olarak tespit ettiğimiz sahanın tanıtımı için, şu önerileri getirebiliriz:

Çalışma sahası, bazı turizm aktivitesine sahip yerleşme merkezlerine gününbirlik ulaşım mesafesindedir. Nitekim, Bartın'ı her yıl yaklaşık 200 bin

civarında yerli ve yabancı turist ziyaret etmektedir. Amasra, İnkum, Mugoda, Çakraz, Kurucaşile gibi merkezler başlıca ziyaret edilen yerlerdir. Bartın il Turizm Müdürlüğü ve Ulus Kaymakamlığı'nın girişimleri ile (yazılı ve görsel yayın kuruluşlarından yararlanmak, şelale ve kanyonu tanıtan broşürler hazırlamak gibi), bu merkezlere özellikle turlar ile gelen turistler, gününbirlik şelaleye yönlendirilebilir. Benzer bir uygulama bir başka turizm merkezi olan Safranbolu için de düşünülebilir. Böylece, sahanın yaklaşık 40 km kuzeyindeki plaj turizmi ve 50 km güneyindeki kültür turizmi potansiyelinden rasyonel bir şekilde yararlanılabilir.

Çalışma sahasına gelecek turistlerin belli bir süreyi burada geçirmeleri için bir takım turistik altyapının bulunması gerekmektedir. Bu amaca yönelik her hangi bir tesisin olmayışı önemli bir eksiklik olarak dikkati çeker. Yapılacak bir kır kahvesi ya da yöresel yemekleri sunacak bir tesis, bu tür bir eksikliği giderebilecektir. Ayrıca, kanyonun çıkışında vadi yatağının genişlemesi, burada bir alabalık tesisinin kurulmasını da mümkün kılacaktır.

Oldukça dar olan vadinin yaklaşık 190-200 m.lik kesimine demir bariyerler (93 adet) konulması, hem emniyet hem de görünüm açısından yerinde bir uygulama olmuştur. Ancak, burayı ziyaret edeceklerin bir kısmının da çocuk olabileceği düşünülürse, bu çalışmanın vadinin tamamı için düşünülmesi yerinde olacaktır. Bunun yanında, vadi içerisindeki yol, parke taşlar döşenerek yürüyüş parkuru şeklinde düzenlenebilir.

Sahaya ulaşım konusunda da bir takım sorunlar gözlenmiştir. Özellikle turlar ile gelecek ziyaretçiler için, yol standartlarının (genişletme-asfaltlama) yükseltilmesi zorunludur.

Sonuç olarak, yukarıda kısaca özetlemeye çalıştığımız sorunlara getirilecek rasyonel çözümler, hem yörenin turizm aktivitelerinin çeşitlenmesine hem de yöre halkına ekonomik bir katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ceylan, M.A., 2000, *Güney Çağlayanı'nın Rekreatif Önemi*. Doğu Coğrafya Dergisi Sayı:3 Erzurum.
- Cumhuriyetimizin 75. Yılında Ulus, 1998 Devran Matbaacılık Ankara.
- Clausen, G., 1972, *An Etymological Dictionary*. Oxford.
- Doğanay, H, Zaman, S., 2000, *Kurşunlu ve Düden Çağlayanları: Coğrafi Bir Tanıtım*. Doğu Coğrafya Dergisi Sayı:5 Erzurum.
- Doğanay, H., 1994, *Tortum Çağlayanı ve Turistik Potansiyeli: Coğrafi Bir Tanıtım*. Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı Ankara.
- Doğanay, H., 2000, *Türkiye'de Az Tanınan Üç Doğa Harikası: Tomara, Sırakayalar ve Muradiye Çağlayanı*. Doğu Coğrafya Dergisi Sayı:3 Erzurum.
- Doğanay, H., 2001, *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Çizgi Yayınevi, Konya.
- İzbırak, R., 1990, *Sular Coğrafyası*. Öğretmen Kitapları Dizisi. M.E.B Yay. No:159 İstanbul
- Özgüç, N., 1998, *Turizm Coğrafyası*. Özellikler-Bölgeler. Çantay Kitapevi, İstanbul.
- Saner, S, Taner, İ., Aksoy, Z, Siyako, M, Bürkan, K.A., 1980, *Safranbolu Havzasının Jeolojik Yapısı ve Tersiyer Paleocoğrafyası*. Türkiye 5. Petrol Kongresi Bildirileri Ankara
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 1998, *Türk Tarih Kurumu Basımevi* Ankara
- Vmnadelyev ve diğ., 1969, *Drevnetyurskiy Blovar*. Leningrad.

Rekreasyonel Açıdan Ulukaya Şelalesi ve Kanyonu